

ЗАГАЛЬНОЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІТОРЕКУЛЬТИВАЦІЇ

*В.І. Шанда, І.П. Чабан,
М.І. Жиленко, С.В. Ярков*

Фіторекультивация, як система заходів штучного відновлення рослинності в порушених землях, теоретично обґрунтовується з позицій багатьох наук. Це є об'єктивно необхідним для виходу на принципово нові позиції прискореної нейтралізації, компенсації чи виправлення антропо обумовлених порушень рослинного покриву, зведення ґрунтів, інженерно-технічних новоутворень рельєфу. Фіторекультивация має вписуватися в адаптивну стратегію діяльності людини та бути зонально доцільною.

В розробці теорії зміненої природи є не тільки проблеми, але й глухі кути, пов'язані з переоцінкою діяльності людини по приведенню ландшафту в стан, відповідний її цілям та ідеалам. Адаптивна стратегія антропої діяльності повинна бути націлена на усунення ускладнень або компенсацію небажаних змін в ландшафті при користуванні. Адаптивна стратегія оптимізації степового ландшафту покладається на екологічно ефективні та економічно сприйнятливі заходи, спрямовані на створення сприятливих або близьких до ідеальних умов життя, праці та відпочинку людини. Вона: 1) виходить з принципів адаптаціогенезу, системності та еволюціонізму, 2) в своїй основі має адаптивну меліорацію, адаптивні заходи землеробства, рослинництва, лісівництва та пов'язана з управлінням екологічними процесами на великих територіях. Заходи цієї адаптивної стратегії - інженерні, технологічні та агроекологічні, такі як травосіяння, лісорозведення, націлені на ліквідацію підтоплення, засолення земель в окремих районах степової

зони України, ліквідацію агрохімічної розбалансованості ґрунтів, зменшення ерозії, зниження промислового забруднення та регуляцію рекреаційних навантажень, вимагають широкого обговорення та поглиблення наукової підготовки спеціалістів, з впливаючими рішеннями щодо зміни планів і спеціалізації агропромисловості.

В цьому напрямку об'єктивно необхідним є реалізація принципів адаптивної меліорації: штучне конструювання горизонтів ґрунтів при реультивації, стимуляція процесів природного відновлення рослинності на субстратах гірських порід та на незручних для обробки землях та інше. Об'єктивними екологічними явищами та процесами при фіторекльтивациі при створенні рослинних угруповань (або природному заростанні) є такі, котрі описуються такими закономірностями: 1. кожне угруповання реагує на вплив людини відповідно до своєї організації, умов середовища та походження; 2. угруповання різного походження без контролю людини розвиваються в напрямку зонального типу; 3. антропо впливи можуть викликати непрогнозовані зміни (флюктуації та сукцесії); 4. будь-яке зведення рослинного покриву викликає неспецифічне розмноження властивих зоні бур'янів; 5. порушення розвитку на будь-якій стадії повертає його назад на вихідні позиції; 6. чим більше сила антропо впливу, тим сильніше модифікується угруповання за рахунок випадання або зміни життєдіяльності нестійких видів; 7. кожна модифікація угруповання є специфічною, але реакція відновлення в кінцевому підсумку має неспецифічні риси у вигляді фази короткоживучих або однорічних трав бур'янів.